

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Volume 02. Issue 09. November 2025

IQTIDORLI O‘QUVCHILARNI TARBİYALASH VA RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Xushbaqova Ra’no Ravshan qizi

Termiz davlat pedagogika instituti

70110501-“Ta’lim tarbiya nazariyasi metodikasi”

(boshlang‘ich ta’lim) magistranti

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada iqtidorli o‘quvchilarni tarbiyalash va ularning intellektual, ijodiy va ijtimoiy salohiyatini rivojlantirish mexanizmlarining nazariy asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda iqtidorli bolalarning psixologik xususiyatlari, ularning bilim olishga bo‘lgan intilishi, motivatsiya va qobiliyatlarini aniqlash usullari ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, pedagogik yondashuvlar, maxsus ta’lim metodlari va rivojlantiruvchi strategiyalar iqtidorli o‘quvchilarni samarali tarbiyalash va ularning salohiyatini oshirishda muhim vosita ekanligi ilmiy asoslar bilan ta’kidlangan. Maqolada nazariy konseptlar va ilg‘or psixologik-pedagogik tadqiqotlar natijalari asosida iqtidorli o‘quvchilarni tarbiyalash mexanizmlarining samarali yo‘nalishlari bayon etilgan.

KALIT SO‘ZLAR: Iqtidorli o‘quvchi, intellektual salohiyat, ijodiy qobiliyat, tarbiya mexanizmlari, rivojlantirish strategiyalari, motivatsiya, pedagogik yondashuv, psixologik xususiyatlar, ta’lim metodlari, nazariy asoslar.

Zamonaviy ta’lim tizimida iqtidorli o‘quvchilarni aniqlash va rivojlantirish muhim vazifalardan biridir. Iqtidorli o‘quvchilar — bu yuqori intellektual, ijodiy yoki ijtimoiy qobiliyatlarga ega bo‘lgan shaxslar bo‘lib, ular o‘quv jarayonida o‘z salohiyatlarini to‘liq namoyon etishga intiladi. Shu sababli ularni tarbiyalash va rivojlantirish jarayoni nafaqat individual yondashuv, balki ilmiy asoslangan pedagogik strategiyalarni talab qiladi.

Iqtidorli o‘quvchilarning psixologik xususiyatlari ularning qiziqishi, bilimga intilishi, mustaqil fikrlashi va ijodiy faoliyatga moyilligi bilan belgilanadi. Bu xususiyatlar ularning o‘quv faoliyati samaradorligini belgilaydi va pedagogik yondashuvlarni tanlashda asosiy mezon hisoblanadi. Shuningdek, iqtidorli o‘quvchilarni rivojlantirishda ularning individual qobiliyatlari, motivatsion holati, oilaviy muhit va ta’lim muhitining imkoniyatlari muhim rol o‘ynaydi.

Nazariy jihatdan, iqtidorli o‘quvchilarni tarbiyalash mexanizmlari psixologik va pedagogik asoslarda shakllantiriladi. Bu mexanizmlar o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va qobiliyatlarini kengaytirish, ijodiy fikrlashini rivojlantirish, shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarini mustahkamlashga qaratilgan. Mazkur maqolada nazariy tadqiqotlar,

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Volume 02. Issue 09. November 2025

ilg‘or pedagogik tajribalar va psixologik konseptlar tahlil qilinib, iqtidorli o‘quvchilarni samarali rivojlantirish bo‘yicha asosiy yo‘nalishlar belgilangan.

Iqtidorli o‘quvchilarni tarbiyalash va rivojlantirish zamonaviy ta’lim tizimining eng dolzarb vazifalaridan biridir. Iqtidorli shaxslar — bu yuqori intellektual, ijodiy, sport yoki san’at sohasida o‘zini namoyon eta oladigan o‘quvchilar bo‘lib, ularni aniqlash va rivojlantirish kompleks yondashuvni talab qiladi. Shu sababli psixologik va pedagogik asoslarni chuqur o‘rganish, individual xususiyatlarni hisobga olgan holda tarbiya mexanizmlarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Iqtidor — bu shaxsning ma’lum bir faoliyat sohasida yuqori natijalarga erishish imkonini beruvchi qobiliyatlar to‘plami hisoblanadi. Psixologik tadqiqotlar iqtidorni bir necha turga bo‘ladi: intellektual, ijodiy, ijtimoiy va sport iqtidor. Intellektual iqtidor fikrlash, tahlil qilish va mantiqiy xulosa chiqarish qobiliyatidir. Ijodiy iqtidor yangi g‘oyalarni ishlab chiqish, mavjud muammolarga innovatsion yechim topish bilan bog‘liq. Ijtimoiy iqtidor esa shaxsning boshqalar bilan samarali muloqot qilish, yetakchilik qobiliyati va guruhda o‘zini tutish xususiyatlarini o‘z ichiga oladi.

Iqtidorli o‘quvchilarni aniqlash jarayoni murakkab va ko‘p bosqichli bo‘lib, u psixologik testlar, kuzatishlar, ijodiy ishlanmalar va ko‘rgazmali ishlar orqali amalga oshiriladi. Shu bilan birga, ularning intellektual va ijodiy salohiyatini baholashda ota-ona va o‘qituvchilarning kuzatuvlari ham muhim manba hisoblanadi.

Pedagogik yondashuvning markazida o‘quvchining individual qobiliyatlarini rivojlantirish turadi. Tarbiya jarayonida individual yondashuv, rag‘batlantirish va motivatsiya, moslashuvchan o‘quv dasturi va ijtimoiy-emotsional rivojlanish prinsiplari hisobga olinadi. Masalan, intellektual iqtidor ustun bo‘lgan o‘quvchi murakkab mantiqiy masalalar, tadqiqot ishlari va loyihalar bilan rivojlantiriladi. Ijodiy o‘quvchilar esa yangi g‘oyalar ishlab chiqish, rasm chizish, hikoya yozish kabi faoliyatga jalb qilinadi.

Iqtidorli o‘quvchilarni rivojlantirish mexanizmlari psixologik yordam, pedagogik qo‘llab-quvvatlash, ijodiy faoliyat, mustaqil o‘qish va tadqiqotlar, shuningdek, texnologik yondashuv orqali amalga oshiriladi. Psixologlar o‘quvchilarning intellektual va emosional salohiyatini aniqlashda yordam beradi, pedagoglar esa interaktiv metodlar, guruh ishlari, bahs-munozaralar va muammoli vaziyatlar orqali rivojlantiradi. Ijodiy mashg‘ulotlar, tanlovlar va ko‘rgazmalar esa o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi.

Shuningdek, iqtidorli o‘quvchilarni rivojlantirishda raqamli texnologiyalar, ta’limiy dasturlar va onlayn platformalar samarali vosita hisoblanadi. Zamonaviy

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Volume 02. Issue 09. November 2025

o‘quvchilar texnologiyaga qiziqadi, shuning uchun ularni ta’lim jarayoniga jalb qilish motivatsiyani oshiradi va o‘quv faoliyatini qiziqarli qiladi.

Psixologik va pedagogik tadqiqotlar iqtidorni rivojlantirishga bir necha nazariy yondashuvlarni taklif qiladi. Vygotskiy nazariyasi shaxsning rivojlanishi ijtimoiy muhit va o‘qituvchi yordami bilan bog‘liq ekanligini ko‘rsatadi. Gagne nazariyasi ta’lim shartlari va motivatsiya mexanizmlari bilim hosil bo‘lishiga yordam beradi. Dewey konsepti esa tajriba asosida o‘rganish va faol o‘qitish orqali ijodiy va intellektual salohiyatni oshirishga urg‘u beradi.

Iqtidorli o‘quvchilarning rivojlanishi shaxsiy xususiyatlar, motivatsiya, ta’lim muhiti, pedagogik yondashuv va ijtimoiy- oilaviy qo‘llab-quvvatlash omillarining uyg‘unlashuvi bilan bog‘liq. Ushbu omillar to‘g‘ri tashkil etilganda o‘quvchi faqat bilimni tez o‘zlashtirmay, balki shaxs sifatida ham mukammallashadi, ijodiy va ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Iqtidorli o‘quvchilarni tarbiyalash va rivojlantirish jarayoni zamonaviy ta’limning ajralmas qismi bo‘lib, u o‘quvchining intellektual, ijodiy va ijtimoiy salohiyatini rivojlantirishga qaratilgan kompleks yondashuvni talab qiladi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, iqtidorli o‘quvchilarning o‘z salohiyatini to‘liq namoyon etishi ularni aniqlash, individual xususiyatlarini hisobga olgan holda pedagogik qo‘llab-quvvatlash va rag‘batlantirish orqali amalga oshiriladi. Shu bilan birga, ta’lim muhiti, interaktiv metodlar, mustaqil izlanishlar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish iqtidorli o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirishda muhim vosita hisoblanadi.

Psixologik va pedagogik tadqiqotlar iqtidorni rivojlantirish mexanizmlarini shakllantirishda nazariy asoslarni aniqlashga yordam beradi. Vygotskiy, Gagne va Dewey nazariyalari kabi konseptlar o‘quvchilarning ijodiy va intellektual salohiyatini rivojlantirish bo‘yicha samarali strategiyalarni ishlab chiqishga imkon yaratadi. O‘quvchilarning individual qobiliyatlari, motivatsiyasi, oilaviy va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash omillari uyg‘unlashganda ular nafaqat bilimni o‘zlashtiradi, balki shaxs sifatida mukammallashadi, ijodiy va ijtimoiy ko‘nikmalarini mustahkamlaydi.

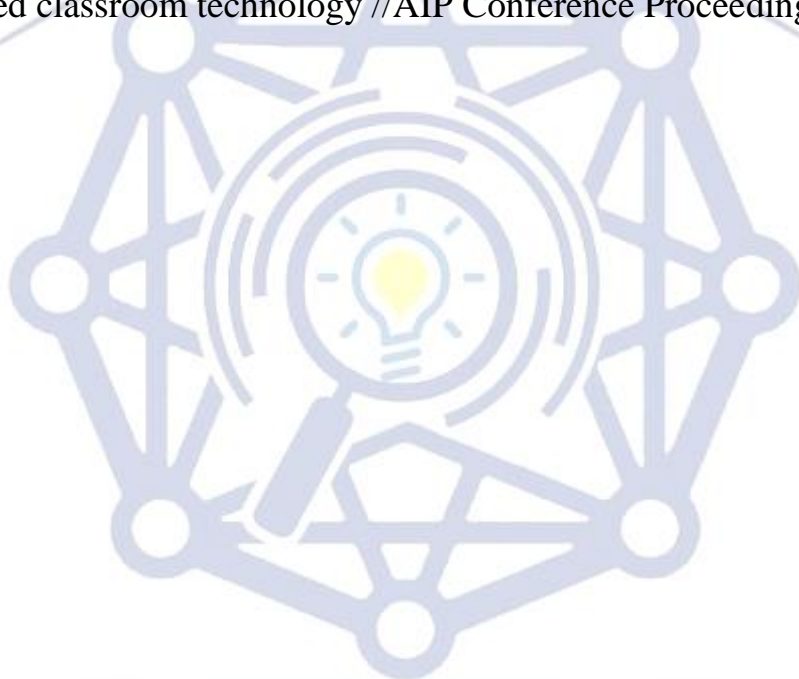
Shu bilan birga, iqtidorli o‘quvchilarni rivojlantirishning samarali mexanizmlarini tizimli va uzluksiz joriy etish, pedagoglar va ota-onalar o‘rtasida hamkorlikni yo‘lga qo‘yish, shuningdek, innovatsion ta’lim uslublarini qo‘llash dolzarb vazifa bo‘lib qoladi. Bu nafaqat o‘quvchilarning individual rivojlanishini ta’minlaydi, balki jamiyat uchun ham intellektual salohiyatga ega, ijodiy va yetuk shaxslarni shakllantirishga xizmat qiladi.

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Volume 02. Issue 09. November 2025

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Абдуллаева Ш. Педагогик psixologiya asoslari. – Тошкент: Fan, 2021.
2. Богоянц С.Л. Познавательный интерес как психолого-педагогическая проблема. – Москва, 2019.
3. Жумаев Р. О‘quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishning nazariy asoslari. – Тошкент, 2020.
4. Ushinsky K.D. Человек как предмет воспитания. – Москва, 2018.
5. Shavdirov S. A. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology //AIP Conference Proceedings. – 2025.

Research Science and
Innovation House